

21.11.2023
Група №24
Урок №26

Тема: ПАСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ З ДІЄСЛОВАМИ НА –СЯ СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З ФОРМОЮ НА -НО, -ТО

Синтаксичні конструкції з формами на *-но, -то*

В українській мові широкоживані пасивні конструкції, у яких присудок виражений безособовими формами на *-но, -то*: *Шаблю **вбито** з рук. Нарешті **названо** ім'я переможця.* У таких реченнях немає вказівки на виконавця, а зосереджено увагу на результаті дії чи її наслідках. Ці синтаксичні конструкції поширені в усіх мовних стилях — від наукового й офіційно-ділового до художнього й розмовно-побутового: *Рішення **ухвалено** одностайно або:*

*Ой у полі жито **копитами збито**.
 Під білою березою козаченька **вбито**.
 Ой **убито, вбито, затягнуто** в жито,
 Червоною китайкою личенько **накрито**.*

Не потрібно вживати безособові форми на *-но, -то*, коли за логікою не може бути діяча: *Дике поле **встелено** ромашками.* Аж ніяк не *встелено*, а *встелене*, бо ніхто не міг застелити дике поле ромашками. У реченні з народної пісні можна домислити виконавця дії: жито збили коні, козаченька вбили вороги і т. д.

Хоча діяча й можна домислити в безособових конструкціях на *-но, -то*, проте вводити його тут у формі іменника чи займенника в орудному відмінку є грубим порушенням: *Іспит **складено** студентам.* Форма орудного відмінка можлива, якщо нею позначено знаряддя дії: *Лист **написано** олівцем.*

Уживання пасивних дієприкметників у ролі присудка хоч і не є порушенням, але бажано таких конструкцій уникати. Порівняйте:

НЕ ВЖИВАЄМО	УЖИВАЄМО
Ці слова вимовлені тихо. Книжка підписана автором.	Ці слова вимовлено тихо. Книжку підписано .

СИНТАКСИЧНА НОРМА

Сіме речення правої колонки звучать природно, по-українськи. Пасивні дієприкметники здебільшого вживають у ролі означення: *Вимовлені слова зігріли своїм теплом. Мені подарували книжку, підписану її автором.*

Безособові форми на *-но, -то* вживають замість пасивних дієприкметників, коли треба наголосити не на ознаці, а на дії. Наприклад, у реченні *Ухвала **прийнята** одностайно* дієприкметник потрібно замінити на безособову форму *прийнято*: *Ухвалу **прийнято** одностайно.* А в реченні *Хлопці **зморені** довгою дорогою* таку заміну робити не можна.

Пасивні конструкції з дієсловами на *-ся*

Для зображення природного явища або стану істоти використовують пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* (дієслово на *-ся* + іменник в орудному відмінку): *Очі **налилися** кров'ю. Криниця **заповнилася** водою. Небо **затяглося** хмарами.*

Порушенням мовної норми є пасивні конструкції з дієсловами на *-ся*, у яких назва особи, що виконує дію, має форму орудного відмінка, а назва предмета, на який ця дія спрямована, — називного: *Учнями **пишуться** твори. Депутатами **приймаються** закони. Присудок **підкреслюється** двома рисками. Епітети **використовуються** в художніх текстах.* Наведені речення стануть логічними, якщо зробити акцент на ролі діяча: *Учні **пишуть** твори. Депутати **приймають** закони.* Або можна вжити форму без *-ся*: *Присудок **підкреслюють** двома рисками. Епітети **використовують** у художніх текстах.*

Особливістю української мови є те, що в центрі уваги завжди перебуває особистість, а не процес. Якщо російською *дело рассматривается, вопрос обсуждается*, то українською — *розглядають справу, обговорюють питання*.

Робота з картками.**КАРТКА 1**

Відредагуйте конструкції з дієсловами пасивного стану, замінивши їх на активні дієслівні конструкції.

1. З метою ознайомлення з предметом учителями використовуються різні прийоми і методи. 2. Пропонований збірник диктантів укладається мовознавцями за тематичним принципом. 3. Зміст тексту для переказу сприймається учнями по-різному. 4. Глибокий підтекст новели не сприймається школярами зразу й потребує значної уваги.

КАРТКА 2

Відредагуйте конструкції з дієсловами пасивного стану, замінивши їх на активні дієслівні конструкції.

1. Здебільшого у школі застосовується читання тексту вчителями. 2. Учителями пропонується теоретичний матеріал учням. 3. Після первинного прослуховування тексту вчителем даються поради учням. 4. Написане звіряється учнями з надрукованим. 5. До творчого переказу завдання укладаються вчителями.

КАРТКА 3

Відредагуйте конструкції з дієсловами пасивного стану, замінивши їх на активні дієслівні конструкції.

1. До деяких текстів філологами подаються варіанти таких завдань, серед яких є можливість вибрати. 2. У цих матеріалах записуються учнями слова і вирази до первинного тексту. 3. Низький рівень навчальних досягнень пояснюється випускниками великою завантаженістю. 4. Під час повторного слухання учнями тексту переказу уточнюється правильність запам'ятовування послідовності.

КАРТКА 4

Відредагуйте конструкції з дієсловами пасивного стану, замінивши їх на активні дієслівні конструкції.

1. Творче завдання до переказу оформляється учнем у вигляді нового тексту.
2. Авторами використовуються різноманітні виражальні прийоми в текстах.
3. У рефераті наводяться приклади вживання кольороназв В. Свідзінським.
4. Цей «Збірник текстів для переказів із творчими завданнями» пропонується лінгвістами для письмового випускного екзамену з української мови на атестат про середню освіту.
5. У роботі рецензентами виділяються біографічний та історико-культурний методи дослідження.

Тренувальні вправи.

1. Запишіть правильно речення з формами на *-но*, *-то*. Поясніть неправомірність уживання із цими формами орудного відмінка зі значенням виконавця дії.

1. Кращі статті надруковано нами у журналі «Дивослово». 2. Приватними підприємцями відкрито нові інтернет-магазини. 3. Вченими досліджено місця залягання корисних копалин на території України. 4. Будівельниками відреставровано метрополітен. 5. Дослідниками добуто проби води з морського дна. 6. Випускниками здобуто нові знання з ораторського мистецтва. 7. Нами розроблено нові родовища нафти і газу у Прикарпатті. 8. На основі проаналізованого матеріалу нами було визначено вживання складних речень у текстах художнього стилю.

2. Прочитайте речення. Поміркуйте, що означають в реченнях дієслівні форми на *-но*, *-то*: дію, що її виконала конкретна особа, чи результат дії без вказівки на особу її виконавця?

1. Від кожного, кому багато дано, багато чекатимуть. (З Біблії) 2. Любов'ю народу сповито безсмертні пісні Кобзаря. (Т. Масенко) 3. Прощайте, то й вам буде прощено. (З Біблії) 4. Вже заволочено серпанком сіреньке небо. (Леся Українка)

5. Не судіть своїх ближніх, щоб і вас не було суджено, бо яким судом судити будете, таким і вас судитимуть. Якою мірою будете міряти, такою вам буде відміряно. (З Біблії) 6. Небо незміряне всипано зорями. (М. Старицький) 7. Вечірню сизу даль узором срібним куто. (Є. Маланюк) 8. Усе повито голубим і пересновано сріблястим. (М. Луків) 9. А єдиних слів, на жаль, було не сказано... (Б. Олійник) 10. Багато зірочок блискучих розсипано по небесах. (Л. Глібов) 11. Дух не закуто. Хочеться жить! (М. Вороний) 12. Чужинця виженем. Судьбою так дано. (А. Малишко)

Переклад.

Перекладіть українською мовою подані речення, зважаючи на особливості використання в українській мові пасивних конструкцій.

1. В кабинете установлен порядок проведения занятий. 2. Новый прибор изобретен украинскими инженерами и конструкторами. 3. Рукопись летописи найдена в XX веке. 4. Нужный ответ получен на основании исследований. 5. На сайте школы размещен график консультаций по украинскому языку. 6. Расписание учебных занятий составлено на первый и второй семестры включительно. 7. Сообщения распространяются средствами массовой информации. 8. График дежурства на некоторое время изменен. 9. Словообразование сложных слов образуется по определенным моделям. 10. В исследовании нами рассматривается проблема соотношения сложных слов и словосочетаний. 11. Модель экономического развития страны разработана и апробирована ведущими специалистами академии наук. 12. Эта проблема рассматривалась многими учеными. 13. В конце предложения ставится точка. 14. Большая буква пишется в следующих случаях.

Творча робота.

Складіть і запишіть текст, використовуючи подані конструкції.

Запропоновано прочитати (вивчити), подобається розмірковувати (спостерігати), однозначно вирішено, переконуватися в почутому, прочитано багато творів, пишатися успіхами, досягнуто результатів.

Робота в парах.

Прочитайте, випишіть речення з пасивними конструкціями з дієсловами на -ся та синтаксичними конструкціями з формами на -но, -то. Перевірте роботу один одного.

Музичний дует з Великобританії відновив останні миті Першої світової війни, коли замовили гармати і було оголошено про перемир'я. Девід і Пітер Бревіс взяли за основу документ «Кінець війни» — знімок з Імперського військового музею, що відобразив точну хвилину припинення військових дій. Свій проект брати Бревіс приурочили до сторіччя з дня закінчення Першої світової війни, а в січні проведуть два перформанси, заснованих на їх інтерпретації артефакту.

Подібні знімки робили для визначення координат ворожої артилерії і використовували як один з методів звукової розвідки.

За лінією фронту розміщувалися шість мікрофонів, кожен з яких був підключений до тонкого дроту. Дріт починав рухатися, коли мікрофон вловлював звук і відкидав тінь на фотоплівку.

У такий спосіб виходили фотографічні записи звуку. Завдяки сучасним технологіям слухачі зможуть відчувати вібрацію снарядів, що затихають. На момент публікації новини аудіозапис не було викладено у відкритий доступ. (З Інтернету)

Домашнє завдання:

- 1.Опрацювати матеріали конспекту
- 2.Вивчити правила

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.